

Recep Maraşlı: Sabiha Gökçen Olayı ve soykırım çocukları

Posted on 22/08/2019

“Atatürk’ün manevi kızlarından” biri ve Türkiye’nin ilk kadın savaş pilotu olarak yetiştirilmesiyle ünlü olan Sabiha Gökçen, Kemalizm’in yarattığı “cumhuriyet kadını” prototipi olarak da gösterildi hep. Bizim açımızdan ise 1937-38 Dersim katliamına, havadan bombardımanla katılan bir Kemalist’ti O!...

Sabiha Gökçen’in etnik kimliği tartışması aslında çok yüzeysel bir tartışmayla geçiştirildi. Oysa asıl tartışılması gereken olguların üzeri bile açılmadı. Kişilerin etnik kökenleri, o insanları olumlu veya olumsuz olarak kategorize etmenin ölçüsü olamaz. Bu bir ırk ayrımıdır. Gökçen’in aslen Ermeni olup olmamasının bu bağlamda bir önemi yok. Halbuki tartışma “Türk kimliği”nin üzerinde yükseldiği ideolojik ve siyasi temellerin sorgulanması bağlamında yoğunlaşabilirdi. Burada Osmanlılardan beri sürdürülen “devşirme” geleneği üzerinde de durulabilirdi. 1915 soykırımın asıl kurbanları olan kadın ve çocukların dramı sorgulanabilir veya Soykırım kurbanı kadınlara el konulmasının etnik tecavüz boyutu tartışılabilirdi.

Çünkü Sabiha Gökçen’in etnik kimliği konusu bütün bunların gündeme taşınması için uygun bir popüler zemin sunuyor.

Gökçen “Kim” ?

Tartışma, Türkiye’ye ziyarete gelen Antep asıllı Ermenistan vatandaşı Hripsime Sebilciyan Gazalyan’ın “Sabiha Gökçen’in yeğeniyim” şeklindeki iddiasının “Sabiha Gökçen’in 80 yıllık

sırrı” başlığıyla Agos gazetesinin manşetinde yer almasıyla başladı.[1]

Gökçen’in Tehcir sırasında yetim kalan Hatun Sebilciyan isimli bir Ermeni çocuğu olduğu iddiası, Hürriyet gazetesi tarafından da manşete taşınınca gürültülü koptu! “Ermenilik!” halen küfür olarak kullanıldığına göre Irkçılar hemen saldırıya geçtiler. Türk kadınına sembolü olan bir isme nasıl olur da “Ermenilik” atfedilirdi! Şoven kesimler Gökçen’in Ermeni asıllı olduğu iddiasını çürütmeye çalışırken, diğerleri de “ne fark eder canım, sonuçta o sembol olmuş bir Türk kadınıdır!” diyerek “Türkiye Türklüğünün etnik temele dayanmayan kültürel bir sentez” olduğu yolundaki resmi tezlere argüman olarak kullandılar.

Fakat olgu diğer yanıyla da Ermeni kimliğinin yok edilmesi, 1915 tehcir ve soykırımı, Türk kimliğinin oluşma süreçlerinin tartışılması gibi “tabu”lara dokunduğu için TC Genelkurmay Başkanlığı resmi bir açıklama yaparak kılıcını ortaya attı ve tartışmayı durdurdu. Ararat filminin gayri resmi biçimde gösterilmesini terörize etmekte kullanılan “Ülkücüler” de yine sahne aldı: Agos yayın yönetmeni Hırant Dink’i sokak ortasında tehdit ederek Türk usulu tartışmaya son noktayı koymuş oldular.

İstanbul’da Ermenice-Türkçe yayınlanan Agos, sansasyon peşinde olmayan ciddi bir gazete. Bu nedenle haberin doğruluğuna inanıyordum. Hripsime Sebilciyan’ın yanıltmış olma ihtimali, bu bilginin şimdiye dek neden sır olarak kaldığı gibi sorular ve belirsiz diğer konularda ise ünlü ansiklopedist Pars Tuğlacı’nın yaptığı tanıklık benim için ikna edici oldu. Tuğlacı Hürriyet’te yer alan söyleşisinde şunları söylüyordu:

“Sabiha Gökçen’in yakın dostlarından biri de Ermeni tarihçi Pars Tuğlacı’ydı. Gökçen’in Ermeni asıllı olduğu haberinin Hürriyet’te yayınlanmasından sonra görüştüğümüz Tuğlacı, “Bu doğru, Sabiha da Ermeni olduğunu biliyordu” dedi. Tuğlacı, Gökçen’in tepkiler nedeniyle bunun açıklanmasını istemediğini ve kendisine söz verdiği için bildiklerinin hepsini anlatamayacağını söyledi. Gökçen’in yeğeni olduğunu iddia eden Hripsime Sebilciyan Gazelyan’ın anlattığı hikayenin yanlış olduğunu belirten Tuğlacı, Gökçen’in

ailesinin Bursalı olduğunu anlattı. Tuğlacı'ya göre Sabiha Gökçen, Bursalı bir Ermeni ailenin çocuğu olarak 1913'te Bursa'da dünyaya gelir. 1915 olayları sırasında Bursa'yı terk etmek zorunda kalan aile, uzun yürüyüşe dayanamayacağı için 2 yaşındaki Sabiha'yı yetimhaneye bırakır. Atatürk, 1922 yılında Bursa'ya geldiğinde nutkunu verdikten sonra yetimhaneye gider. Burada karşılaştığı 9 yaşındaki Sabiha Gökçen'i çok sevimli ve akıllı bulur. Doğruca Ankara'ya götürür ve evlat edinir. Pars Tuğlacı, resmi kayıtlarda Gökçen'in babası olarak gözüken Hafız Mustafa İzzet'in kim olduğunu bilmediğini ve bunun doğruyu yansıtmadığını da söyledi.

Ama Ermenice Bilmiyordu

Tuğlacı'ya göre Sabiha Gökçen, anne ve babasını hiç hatırlamaz. Ankara'da Atatürk'ün manevi kızı olarak yaşarken, Beyrut'taki akrabalarının kendisine ulaşmasıyla Ermeni olduğunu öğrenir. Gökçen, Tuğlacı'ya Beyrut'a gidip, akrabalarıyla görüştüğünü de söylüyor. Tuğlacı, Gökçen'in Ermenice bildiği ve kendisine bu dilde mektuplar yazdığı iddialarını ise yalanlıyor: "Ermenice bilmezdi. Bir keresinde nasıl öğrendiyse öğrenmiş bana gelip Ermenice seni seviyorum, dedi. 2-3 yaşında yetimhaneye bırakıldığında ne Ermenice, ne Türkçe biliyordu." [2]

Hürriyet'e haber yapan Ersin Kalkan, yaptığı araştırmalar sonucu Sabiha Gökçen'in Ermeni asıllı oluşuyla ilgili savın yeni olmadığını, yazar Simon Simonyan'ın 1972'de Beyrut'ta yayınlanan bir makalesinde Sabiha Gökçen'in asıl adının Hatun olduğunu belirttiğini ve aile fertlerinin isimlerini yazdığını söylüyor. Kalkan, bu isimlerle Agos'ta çıkan isimlerin birbirini tuttuğunu da ekliyor, ama uzun olduğu için Hürriyet'te haberin bu bölümü atlanmış.[3]

Türk Tarih Kurumu Başkanı Prof.Yusuf Halaçoğlu ise Gökçen'in babasının Hafız Mustafa İzzet adlı bir Jön Türk olduğunu, nüfus kayıtlarının mevcut bulunduğunu, "Bursa'da kitlesel göç yaptırılmadığını, sadece 250 kadar Taşnak ve Hıncak'ın tehcire tabi tutulduğunu,

Bunların adları, soyadlarının kayıtlarda mevcut olup Sabiha Gökçen'le ilgisi olmadığını" savunuyor.[4] Yani Sabiha Gökçen'in resmi biyografisinde yazılanları tekrarlıyor.

TTK'nın yalan ve inkar üzerine kurulu "resmi tarihçiliği" dikkate alındığında, Sabiha Gökçen'in, 2-3 yaşlarında yetim kalan Hatun Sebilciyan adlı çaresiz Ermeni kızının bedeni üzerine inşa edilmiş bir "Türk kişiliği" olduğu gerçeğini kabul etmek gerekiyor.

"Alicenaplık" bunun neresinde?

Olgunun tartışılması sırasında öne çıkan bir boyut da, Sabiha Gökçen'in "Atatürk'ün manevi kızlarından biri" [diğerleri Ülkü Adatepe ve Afet İnan] olması nedeniyle, onun ne kadar "alicenap!" olduğunun kanıtı gibi gösterilmesiydi. Sabiha Gökçen'in aslen bir Ermeni olması Atatürk'ün ulviyetini artırıyor!

Özgür Politika'da yazan Sungur Savran'a göre Atatürk "...eğer bir kız çocuğunun Ermeni olduğunu bile bile onu manevi kızı olarak benimsedi ise bu, 1915'in yaşandığı bu topraklar üzerinde bir cumhurbaşkanının yapabileceği en onurlu şeylerden biridir." Ve ekliyor: "Elbette 1915'in utancını ortadan kaldırmaz. Ama hiç olmazsa onun da, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve ertesinde sayısız Türk ailesinin yaptığı gibi, bu toprakları bin yıldır paylaştığımız Ermeni halkına karşı yapılan Osmanlı devlet zulmünden kendini politik bakımdan olmasa da insani bakımdan ayırarak hiç olmazsa şefkat duyabildiğinin bir nişanesidir." [5] Yani Alicenaplıkla, lütufta bulunma arasında bir büyüklük!

Radikal'de yazan Perihan Mağden de "Ben şahsen iftihar ederim Atatürk'le; Ermeni bir Türk çocuğunu (bilmiyor olması imkânsız zira Gökçen'in dini kökenini) evlat edindiği için. " demekte.[6]

Pars Tuğlacı ise "Atatürk, Gökçen'in Ermeni olduğunu biliyor muydu?" sorusuna, "Bilseydi

de fark etmezdi. Belki öğrenmişti. Ama Atatürk bir başka milletin erişemeyeceği kadar önemli bir lider ve hümanistti. O milliyetçilikten, milletini sevmeyi anlıyordu ve milletini seven tüm dünya milletlerini sever.. Yani Atatürk insanları milliyetlerine göre ayırmazdı. “ diyerek bir Mustafa Kemal güzellemesiyle karşılık veriyor.[7]

Bu yorumlar, Kemalizmin Türkiye’de sol ve demokratlar üzerinde yarattığı tahribatın boyutlarını göstermesi bakımından ibret verici. Halbuki sorun tam da burada; yani Kemalizmin 1915 soykırımı, etnik yok etme, işgal, asimilasyon ve sömürgeleştirme politikalarının sonuçları üzerine iktidar olmasında; kırma uğratılmış dil, kültür ve insani değerlerin yıkıntıları üzerine bir zorla ve yapay bir“Türk kimliği!” inşa edilmesinde. Bu sürecin asli sorumlularından başında gelen Atatürk’ün, tam tersi bir biçimde “demokratlarımız” tarafından taltif edilmesi ne kadar feci!

Sabiha Gökçen, olayı aslında 1915 soykırımı ile öksüz ve yetim bırakılmış binlerce Ermeni veya Süryani çocuğun “Türkleştirilip, müslümanlaştırılarak”, kendi ulusuna, kültürel köklerine yabancı ve hatta düşman olarak yetiştirilmesini, bir anlamda soykırımın bu kez kültürel-ruhsal boyutuyla sürdüğünü gösteren bir örnek.

Bu olgu 1915 soykırımının kurbanı olan kadın ve çocukların trajedilerini de tartışmamızı gerektirdiğini düşünüyorum. Çünkü bu, sanıldığından çok daha büyük toplumsal bir sorundur. Türkiye toplumundaki sosyal şizofreninin temel kaynaklarından biridir. Burada çocukların “kurban” olduklarına özellikle dikkat çekmek gerekiyor. Düşünün üç-beş yaşında ailesinden koparılan savunmasız masum bir çocuk, bütün bu işlemlere karşı nasıl direnebilir, neyle karşı koyabilir?

Bu çocukların tüm aileleri yok edilir veya sürülürken kendi hayatlarının kurtarılmış olmasından dolayı, cellatlara minnet mi duymalıyız? Körpe bedenleri üzerine, ailelerinin etnik ve dinsel yok edilişlerinin devamı olarak yeni bir kimlik inşa edilmesini neden gururla selamlamak gerekiyor ki? Demokratlık, sosyalistlik, modern görüşlülük mü bu yani?

1915 soykırımının temel bir özelliği de bir “etnik tecavüz” olmasıydı

Kadınların tahakküm altına alınmasıyla, ulusların tahakküm altına alınmasındaki ortak payda soykırımlarda dramatik biçimde ortaya çıkmakta.

1915 Tehcir ve Soykırımı sırasında kadın ve çocuklar kurtarılmadı, tıpkı yağmalanan mal mülk gibi gasbedildiler. Genç kızlar ve kadınlar odalık ya da hizmetkâr olarak alıkonuldular, paylaşıldılar; din değiştirmeye zorlanıp Müslümanlarca nikah altına alındılar. Ailesi sürgün ve soykırımı kurban giden kimi Ermeni yetim çocukları Müslüman ailelerin yanına besleme olarak verildiler. Bunu bir tür “köle edinme biçimi” olarak da tanımlayabiliriz.

Tehcir sırasında çocuk ve kadınlara ganimet olarak el konulmasını düzenleyen birçok Osmanlı genelgesiyle ile karşılaşmaktayız.

22 Haziran 1915 tarihli şifre.

“... Çıkartılmış Ermeni ailelerinden bakes -kimsesiz- kalan 20 yaşına kadar kızlarla 10 yaşına kadar erkek çocukların güneye gönderilmeyerek evlatlık olarak verilmeleri.” [8]

23 Haziran Deyrizor Mutasarrıflığına gönderilen 21 sayılı şifre;

“.. Ermeni halkının barındırılması sırasında aynı ilçe ve liva halkının ayrı ayrı bölgelerde yerleştirilmeleri ve barındırma yerlerinde Ermeni okulları açmalarına yer ve meydan bırakılmayarak, çocukların hükümet okullarına devam zorunluluğunda tutulmaları ve kurulacak köylerin birbirinden beş saat uzaklıkta olmasına ve savunmaya elverişli yüksek noktalarda bulunmamasına itina edilmesi.”[9]

Aileleri sürgün ve soykırımda imha edilen genç kız ve çocukların alı konulmasını bir tür “kurtarma” ve “insancılık” örneği olarak görme/gösterme çabalarının (özellikle Kürtlerde) bir tür vicdan rahatlatma biçimi olduğunu söyleyebilirim. Bence genç kız ve çocukların alı konulmaları bir “soykırım ganimeti!”ydi. Nasıl göç ettirilenlerin canları, mal mülkleri kalanlar için “helal” idiyse, bir mülk ve irat olarak görülen kadınlara, genç kızlara, çocuklara el konulması da böyledir. Üstelik bu kişilerin “müslümanlaştırılarak sevap işlendiği” de var

sayıldığına göre, hem dünyevi hem uhrevi getirisi olan bir ganimet!

Evet nedense hiç kimse gücü takati yetmeyen yaşlı bir Ermeni erkeğinin “kurtarıldığı”ya da bir Ermeni delikanlısının kendi dili ve kültürüyle büyütüldüğüyle övünmüyor. Nedense “Kurtarılanlar”, hep genellikle genç kızlardır. Bunlar öncelikle hizmetçidirler, Müslümanlaştırılıyorlar, aileye göre Türkleştiriliyor veya Kürtleştiriliyorlar! Ve sonunda aile reisinin karılarından biri oluyorlar.

Kuşkusuz soykırım sırasında ailece kurtulmaları sağlanan ve kendi kimlikleri ile yaşamaya devam eden birçok örnekler de vardır, olabilir. Bunlar halkların dostluğu adına güzel örneklerdir. Fakat benim burada vurgulamak istediğim şey, gasp etme ile “kurtarmanın” birbirine karıştırılmaması ve her ikisinin çok farklı olgular olduğudur.

Ayrıca soykırımı yönetenler bu tür gerçek kurtarmaların önüne geçmek için sert tedbirler almayı da ihmal etmemişlerdir.

Sürgüne gönderilen Ermenilere, herhangi bir biçimde yardım edecek Müslümanların da idamla cezalandırılması öngörülüyordu. III. Ordu Komutanlığının yayınladığı bir tamim; “Bir Ermeni’yi tesahup edecek(koruyacak) bir Müslüman’ın, hanesi önünde idam ve hanesi ihrak (yakma),ve memurinden ise tard ve divanı harbe sevk, ve himayeyi reva görenler ciheti askeriyeden iseler nispeti askeriyelerinin kat’i berayı muhakeme mezkûr divanı harplere tevdi olunması..”[10]

Ve kimileri tüm bu el koymaları soykırım ve sürgün dehşetinin içinde bir “alıcenaplık”, “büyüklük” örneği olarak göstermekteler. Gerçekten de bu tutumun yine de “insanca” bir yanı olduğu söylenebilir mi? Ne de olsa kurbanların yaşamları kurtulmuştur. Ama, acaba böyle midir?

Bence hayır....

Bir ulusun “etnik tecavüz”e uğraması ile, kadınların aşağılanmasının Ermeni, Süryani kadınlarında kesiştiğini görmek gerekir. Ermeni erkeği için boğazlanmak ne idiyse, Ermeni

kadının da bunun karşılığı tecavüz edilmek ve din değiştirme koşuluyla bir Müslüman'a nikahlanmak olmaktadır. Bu hem kadının aşağılanmasıdır, hem ulusun aşağılanmasıdır, hem de inançların aşağılanmasıdır...

Bazıları bu olguları yaraların sarılması gibi anlasa da , ırkçılar için bu dinsel ve etnik bir tecavüzdü; yani Ermenilerin piçleştirilmeleri... Tabi bir de hayatını kurtarma karşılığında insanların "köle"leştirilmesi....

Yıllar sonra Türk faşistleri meydanlarda şöyle sloganlar attıklarında kastettikleri tam da buydu;

"Ermeniler piçtir, piç kalacaktır."[11]

İşgal edilen ülkelerde olduğu gibi soykırımlarda öncelikle kadınların tecavüze uğraması işgal ve egemenliğin erkekçe bir ifadesi sayılmaktadır. Fakat etnik olarak da bu aynı zamanda "soysuzlaştırma", soyunu karıştırma, ulusal kimliği öldürme olarak anlam kazanmaktadır. İrkçılar ulus olgusunu genelde kan ve soy temelinde gördükleri için, kadınların tecavüze uğratılarak aşağılanmalarının yanı sıra, bu tecavüzlerin sonucu doğan çocukların da artık o ulusun "bozulmuş, aşağılanmış" olduğu düşünülmektedir. "Piçleştirilmek"ten kastedilen budur.

Dönenler ya da gizlenenler

Çeşitli yörelerde kitleler halinde "din değiştirerek" tutunmaya çalışmış veya kendilerini gizlemek zorunda kalmış insanların dramı da bir başka konudur. Soykırımın dehşeti içinde birçok aile ya da insan Müslümanlığı kabul ederek canını kurtarabilmeyi ummuştur.

Soykırımı yönetenler bunu önlem için de genelgeler göndermişlerdir:

Dahiliye'nin 1 Temmuz 1915 tarihli genelge şifresi.

"... Ermenilerin bazılarının toplu olarak veya ferden din değiştirdikleri bu suretle memleketlerinde kalmaya çalıştıkları anlaşılıyor. Din de değiştirseler gönderilmeleri..."[12]

Din değiştirerek yaşaya kalma olgusu Osmanlı'nın İslam kılıcının salladığı altı yüzyıl

boyunca bütün gayri müslim uluslar için bir seçenek olagelmıştır. Yalnızca katliamlar gibi yakın tehditler anında değil, sosyal yaşamdan tecrit olma koşullarında da toplulukların dinlerini değiştirme veya gizleme gereği gördükleri bir olgudur. “Dönme”lik budur, yani temeli İslami zorbalık karşısındaki yaşamını koruma güdüsüne dayanır.

Günümüze gelindiğinde ise “dönme” veya “gizli din” taşıyanların aşağılandıklarına tanık olmaktayız. Yani din değiştirmeye veya dinini, inancını gizlemeye zorlayan despot politikalar değil, onun kurbanlarına tepki gösterilmektedir! Böylece asıl Müslümanlar, hakiki Türk olanlar yüceltilmekte ve fakat onların politikası sonucu “döndürülmüş” olanlara ise parya muamelesi yapılmakta.

Aslında kınanması gereken, reddedilmesi gereken bütün bu toplulukların yaşam güvencesini ancak din değiştirmekte veya dinini, inancını gizlemeye zorlayan bu politikalar olması gerekir. Din değiştirmeye veya gizlemeye zorlanan topluluklarda, bireylerde oluşan travmatik sonuçlar, sosyo-psikolojik davranışlar temelde bu politikayı neden reddetmemiz gerektiğini gösterir. Ama işte yine sonuçta, “dönme”lerin aşağılanması için ikinci bir vesile sayılmaktadır.

Bir insanın ailesinin döndürülmüş ya da devşirilmiş olduğundan dolayı bu insanlardan nefret etmek onları aşağılamak, sonuçta soykırım politikalarını onaylayan üreten bir anlayışa destek vermek Çünkü “dönme” veya “devşirme” topluluk ve bireyleri daha çok “uşak, hizmetçi” olmaya çağıran şey onlara sürekli olarak bu aykırı aidiyetlerini vurgulayarak onları Türk ve Müslüman olmaya daha çok benzemeye çağırmaktır. Hiçbir zaman daha çok benzeyemeyecekleri için de bunun bir “suçluluk” bir “aşağılık” psikolojisi olarak “öteki topluluklar” üzerinde Demoklesin kılıcı gibi sallanması şovenizmin gıdasıdır.

“Dönme” ve “devşirmelerin” bu psikoloji ile kraldan çok kralcı kesilmeleri, sürekli kendilerini daha çok ispatlama gayreti içinde bulunmaları, hatta kendi kökenlerine karşı daha hırçın davranışları bizde bir öfkeye neden olabilir. Ama sonuçta unutulmaması gereken “aykırının”, ötekinin” kötülüğü, aşağılığı üzerine bindirilecek her söylemin yine temelde

ayrımcılık politikalarını beslediğini görmektir.

Kâzım Karabekir'in "Gürbüz"leri...

Ermeni yetimlerinin istismar edilmeleri ve Müslümanlaştırılıp, Türkleştirilerek askeri hizmetlerde çalıştırılmalarının, devlet hizmetine sokulmalarının nasıl "Millî, İslâmî" bir dava olarak sunulduğunu Kazım Karabekir'in "Gürbüzleri" olayında yakından izleyebiliyoruz.

Karabekir Paşa, Erzurum'da 9. Kolordu komutanıyken sürgün ve soykırım sonrasında sahipsiz kalan Ermeni yetimlerini önce Kolordu Sanayi Takımlarında çalıştırır. Bunun oldukça verimli bir alan olduğunu keşfeden Paşa 6 bin kadar çocuğu kapsayan bir proje geliştirir. 4 bini erkek ve 2 bini de kız olan bu yetimler, ordunun ihtiyaçlarına göre çeşitli meslek dallarında eğitilir ve çalıştırılırlar. Yetimler "Dar-ül Etyâm" adı verilen yetimhanelerde toplanmış, yanı sıra bu amaçla kendine has okullar, kurslar açılmış, çeşitli sosyal faaliyetler yaptırılmıştı. Öğrenciler yeteneklerine göre asker, zanaatkar, sıhhiyeciler olarak yetiştirilmiş, ordunun ihtiyaçlarını karşılamaları sağlanmıştır.

Kendi uygulamasından verimli sonuçlar aldıça, Paşa bunu bütün bir ordu projesi haline getirmek için İstanbul Hükümeti Harbiye Nezaretine resmen de yazarak kabulünü ve diğer kolordulara yaymayı teklif eder. Savaş koşullarında ordunun zanaat sahibi erlere ihtiyacı da vardır; teklif kabul edilir. Böylece toplanan binlerce soykırım yetimin askeri birliklere sevk edilmesini sağlanmıştır.

Öteden beri idealinin bir "Çocuk ordusu!" kurmak olduğunu övünerek söyleyen Karabekir bu amacını ve çalışmalarını "Çocuk Davamız" adlı kitabında şöyle açıklamaktadır:
"24 Mayıs 1919 da Erzurum Darüleytamından (yetimler Yurdu) ilk olarak yaşı 12 'den yukarı olanlardan 33 çocuk olarak mevcut iki Kolorduluk sanayi takımlarına verdim. Terhis dolayısıyla boşalan bu kadroları Bayburttan gelenlerle ve Erzurum'dan yeni aldıklarımızla

doldurmaya başladım. Bunları kuvvei umumiye içerisinde bir asker gibi yedirmeye, giydirmeye ve beden terbiyesi yaptırmaya başladım. Günün yarısında okuma yazmaya, yarısında da ayrıldığı sanayi şubesine göre terzi, kunduracı, saraç çıraklığına başladılar.”
[13]

30 Haziran 1919’da çocukların toplanmasından çok az bir süre sonra Erzurum’un Kars kapısı meydanında bir idman bayramı yaptırıp, Erzurum’da bulunan Kongre Heyetine, İngiliz, Amerikalı ve Rus Subaylar ile Erzurum Halkına çocukların bir aylık çalışmalarını seyrettirmiştir.

Kazım Karabekir, 1918 Mondros Mütarekesine rağmen Doğu Ordusunu terhis etmemiş ve Batı Ermenistan’ı, Erzincan’dan Gümrü’ye kadar işgal eden askeri harekate girişmişti. Karabekir’in bu askeri hareket sırasında “Çocuk ordusu”ndan yalnız geri hizmette değil, savaşçılıkta da yararlandığı ve 29 Eylül 1920’de Sarıkamış’ın alınmasında büyük rol oynadığı belirtilmektedir. Çocuklar ordusunun orduya ne kadar faydalı olacağını gösteren Paşa’ya Ankara Hükümetinden tebrikler yağmaktadır.

Şimdi bütün bu olup bitenlerde çocuk istismarından başka bir şey görmek mümkün müdür? Küçük yaştaki çocuklar ordu hizmetine koşulmuş, dahası cepheye sürülmüşlerdir. O yaştaki çocukların ordu içinde barındırılmalarının cinsel suistimal de dahil her türlü psikolojik taravmayı açık olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yok. Bu çocukların kendi asıllarına yabancı bir biçimde zorla Müslümanlaştırılıp Türkleştirilmelerinin neresi insancıl? Düşünün bir kere bu çocuklar, kendi ailelerinin celladı olan bir ordunun çizmelerini parlatmaya, kılıçlarını bilemeye, söküklerini dikmeye memur edilmişlerdir. Irkçı-şoven bir zihniyet için bundan büyük mutluluk olur mu?

Bu uygulamanın Paşa’nın keşfi olmayıp Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşunda 17. yüzyıl sonlarına kadar sürdürülen “devşirme” geleneğinden esinlendiği de açık. Osmanlı ordusu işgal ettiği topraklardaki ahalinin çocuklarını zorla ailelerinden koparıyor, kız çocukları

saray haremine cariye olarak verilirken, erkek çocukları Yeniçeri Ocağı'na veya yeteneğine göre Enderun'a alınıyorlardı. Ailelerinden küçük yaşta koparıldıkları için bu çocukların devletten başka hiçbir bağı bırakılmıyor, merkezi otoritenin ihtiyaçlarına uygun bir biçimde donatılıyorlardı. Dolayısıyla toplumsal, etnik, dinsel bağları olan diğer Kapıkullarına göre daha devlete daha sadık ve köktenci bir devlet bürokrasisi oluşuyordu. [14]

Evlatlıklar “evlat” mı “köle” mi?

Bahsi geçen 6 bin çocuktan 2 binin kız olması, kızlarla erkekler arasında yarı yarıya bir oransızlık bulunmasının nedenini şöyle açıklayabiliriz: Buradaki rakam, ailelerin yanında evlatlık olarak alıkonulanların dışında sahipsiz kalmış çocuklarla ilgilidir. Buradan ailelerin erkek çocuklardan çok kız çocuklarını alı koymuş olduklarını sonucunu çıkarabiliriz. Kız çocukları ev hizmetleri için ideal oldukları gibi, cinsel olarak da sahipleniliyorlardı!

Peki yetimhanelerdeki kızlar ne oldu? Onlar da asker olarak mı alıkonuldular? Akıbetleri hakkında çok az şey bilinmekle beraber Prof. Ferhunde Özbay'ın “Osmanlı'dan Cumhuriyete Evlatlık Olgusu” adlı çalışmasında satır arası bir bilgi geçmektedir:1920'lerden sonra sonra evlatlıklar açısından tablonun edebiyatçılarımızın çizdiği kadar karamsar olmasa da, toz pembe de olmadığını söylüyor Prof. Özbay: “Mesela Anadolu'dan getirilen fakir köylü kızlarının sokaklarda satıldığı biliniyor. Yetim erkek çocuklardan bir kısmının asker yapılarak savaşa götürüldüğü biliniyor...” demektedir.

“Osmanlı'dan Cumhuriyete Evlatlık Olgusu” adlı bir çalışma yapan Prof. Dr. Ferhunde Özbay, I.Dünya Savaşı'ndan sonra evlatlık sorununun büyüdüğünü belirterek şu bilgileri veriyor:

“Savaştan sonra yetimler o kadar çoğalıyor ki devletin yetimhanelerinde yer kalmıyor. Bunun üzerine devlet halktan evlatlık olarak olmasa bile, çalıştırmak üzere bu çocukların bakımını üstlenmesini istiyor. Bu dönemde yetimlerin dağıtılmasıyla ilgilenen Süreyya

Efendi'nin yazdığı anılardan öğrendiğimize göre, Anadolu'dan toplanan 8 bin kadar yetim trenle İstanbul'a getiriliyor. Tren Haydarpaşa Garı'nda durur durmaz bu yetimlerin 6 bin tanesi kapışılıyor. Bu 6 bin yetimin ortak özelliği kız olmaları. Bunun yanı sıra Ermeniler ve Müslümanlar arasında küçük çocukların Ermeni mi yoksa Türk mü olduğu konusunda tartışmalar yaşanıyor. Erkek çocukları sünnetli olup olmadıklarına göre ayırt edilebiliyorlar ama asıl sorun kız çocuklarında ortaya çıkıyor.”[15]

Ve evet bütün bu yollardan geçerek Hatun Sebilciyan adlı Ermeni yetiminin nasıl Sabiha Gökçen haline geldiği daha bir açıklık kazanıyor. Bu, son derece istisna bir örnek değil buzdağı gibi devasa bir sorunun ara sıra bilinçlere takılıp kaybolan trajik yansımalarından biridir. Sorun şurada, ailesi, ulusu yok edilip sürülmüş, vatansızlaştırılmış, korumasız bir kız çocuğu olan Hatun Sebilciyan'ın bedeni tutsak alınır ve üzerine bir Sabiha Gökçen kişiliği oturtulur. Sebilciyan ne kadar Ermeni ise, Gökçen'in o kadar Türk olduğunu tartışmaya gerek yok. Ama tüm bu süreçlerin yargılanması gerekir.

Bir başka sorunda şu, Küçük Hatun'un ruhen ve kültürel olarak yok edilmesi karşısında hiçbir direnme şansı yoktu. Ama Sabiha Gökçen, bu küçük kıza karşı hiçbir sorumluluk hissetti mi sonradan? Kemalist ordunun bir pilotu olarak Dersim'deki savunmasız insanların tepesine bomba yağdırırken ne düşünüyordu? Toplumumuzda etnik ve dinsel olarak da bastırılmış kadın trajedisine dikkat!

Bugün Kuzey Kürdistan'da büyükannesi, anneannesi Ermeni olan ne kadar aile var, kesin olarak bilemiyoruz. Herhalde istatistiksel bir araştırma çarpıcı sonuçlar verirdi. Bu kadınlar soykırımdan arta kalmış ödünç yaşamlarıyla acılı hikâyeler taşıdılar. Her şeyleri kendisinden alınıp, karşılığında kendine ait olmayan iğreti bir yaşam verilen Ermeni kadınlarının bu trajedisi, onları Afrika'dan Amerika ve Avrupa'ya taşınan Afrika yerlileriyle ortak bir yazgıda birleştiriyor....

Babaannesi Ermeni olan Van'lı bir Kürt arkadaşım, ninesinin ölüm döşegindeyken dahi

kendilerine, Kürtlere beddua ederek öldüğünü anlatırdı. Sağken de hep sinirli ve mutsuzmuş, kocasına, torunlarına, oğullarına sürekli ah ve beddua ederek yaşamış.

Bir başka ailede Anneanneninin Ermeni oluşu büyük bir sır va tabu olarak saklanırmış. Ninenin bu “öldürülmüş” kimliği bile ailede büyük bir tedirginlik ve panik kaynağı olurmuş. Kendilerine “dönme” denilmemesi için dini konularda çok daha tutucu davranılır, konunun ima edilmesi bile büyük sarsıntılara neden olurmuş.

Böylesine bir gönülsüzlük, zorbaca ilişkiler üzerine çoğalan kuşaklarda acaba ne gibi sosyo psikolojik izler yaratmıştır, bu olgunun toplum ve siyaset psikolojisi üzerindeki etkileri nelerdir araştırılmaya değer...

[1] Agos, 21 Şubat 20004, İstanbul

[2] “Gökçen Ermeni’ydi”, Hürriyet, 22.02.2004

[3] Doğan Satmış, Okur Temsilcisine Mektuplar, , hürriyetim.com.tr/okurmektupları, 29.02.2004

[4] Taha Akyol, “Sabiha Gökçen tartışması”, Milliyet, 02.03.2004

[5] Sungur Savran, “Hırant Dinç’e Açık Mektup”, Özgür Politika, 01.03.2004

[6] Perihan Mağden, “Fikir Karışıklıkları”, Radikal, 04.03.2004

[7] Hürriyet, a.g.y.

[8] Dahiliye Nezareti, Ev. Oda, Şif kal. Dosya 54,982/16

[9] Dahiliye Nezareti, Ev. Oda, Şif kal. Dosya 54,895/19

[10] Kararname, Tarihi Muhakeme, 8 Mart sene 335 tarihinde irade-i seniye-yi Hazreti Padişahiye iktiran eden kararname ile müteşekkil Divan-ı Harbi Örfi Muhakematı, 1. Cilt, Kütüphaneyi 1919, Aktaran; Taner Akçam; “Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu”, İletişim, 1992, İstanbul, s.194

[11] “ Azerbaycan, Türklük Davası mı, Bir Ulusun Kendi Kaderini Tayin Hakkı mı ?” Sosyalizm Broşür Dizisi 1, 1990 İstanbul

[12] Dahiliye Nezareti, Ev. Oda, Şif kal. Dosya 54,925/92

[13] Kazım Karabekir, "Çocuk Davamız, Cilt 1-2, Emre Yayınları, Ekim 1995, İstanbul

[14] Kazım Karabekir'in "Yetim babalığı" İzmir Suikasti Davası'nda da işine yaramıştır.

Kararın açıklanacağı duruşmada beylik silahlarını teslim etmeden duruşma salonuna giren "Gürbüz" subayların, idam kararı çıkması halinde mahkeme heyetini topluca öldürmekle tehdit ettikleri ve böylece Paşa'nın beraatini sağladıkları öne sürülmektedir.

[15] Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Görevlisi Prof.Dr. Ferhunde Özbay'ın "Evlatlıklar Köle mi, Evlat mı?" konulu Paneli, Garanti Bankası Osmanlı Arşiv ve Araştırma Merkezi Voyvoda Caddesi Toplantıları. ActiveLine, s.27., Temmuz 2003